הציונות הדתית - המזרחי[1]

בתחילה קמה הציונות החילונית של הרצל, ולאחר זמן הוקמה הציונות הדתית, וכינתה עצמה בשם 'המזרחי' - שהכוונה בעין ראשי תיבות של 'מרכז רוחני', והכוונה ציונות שיש בה רוחניות תורנית. היא הוקמה באירופה כארבעים וחמש שנים לפני קום המדינה, על ידי בנו של הנצי"ב - שנולד לו בזקנותו לאחר שהתחתן הנצי"ב בנישואים שניים עם אחיינתו הצעירה. לבן הזה קראו מאיר ברלין, ולבסוף עיברת (מלשון עיברית) את שמו לשם מאיר בר אילן. הוא היה נואם דגול, ולבסוף עלה לארץ ונפטר בארץ ונטמן בבית העלמין בסנהדריה שבירושלים, ומחמת כן הוסב שם הרחוב המפורסם שמוביל לבית העלמין, לשם 'רחוב בר אילן'. על שמו נקראה אוניברסיטת בר אילן. לא הוא הקים את האוניברסיטה אלא היא הוקמה על שמו אחר מותו, כיוצא בזה לא הרב קוק הקים את מוסד הרב קוק להוצאת ספרים - שנמצא סמוך לגשר המיתרים בירושלים, אלא הוא הוקם על שמו. לציונות הדתית היו בארץ שתי מפלגות, מלפגה רגילה ומפלגה של הפועלים - דבר נפוץ בכל העולם בזמנים ההם. גם לחרדים היתה מפלגת פועלים שכונתה 'פא"י' פועלי אגודת ישראל בראשותו של חבר הכנסת בנימין מינץ שהיה בעיקרו חסיד גור. פא"י האלו הקימו למשל את קיבוץ חפץ חיים - הישוב החרדי עם חקלאות הפועל כך עד היום. לאחר זמן התאחדו שתי המפלגות של הציונות הדתית למפלגה אחת שכונתה מפד"ל - מפלגה דתית לאומית. היו זמנים שהיא קיבלה שנים עשר מנדטים, עד שנעלמה מהמפה, והוחלפה במפלגות אחרות ואחרות באחרות.

הציונות הדתית לא היה בה משהו מהותי שהוא יחשב בעייתי לכל הדעות, ורבנים חשובים באירופה דגלו במסלול זה (ביניהם רבים שקדמו להקמתה), אבל רוב גדולי ישראל מהחרדים התנגדו לה מכמה סיבות, מי פחות ומי יותר. אך היו רבנים חרדיים מפורסמים שלא התחברו עמם אבל גם לא התנגדו לה בצורה מהותית, ביניהם הנצי"ב מוולוז'ין, רבי חנוך אייגעש בעל המרחשת, רבי איסר זלמן מלצר, רבי יוסף כהנמן הרב מפוניביז' ועוד רבים אחרים. הרב כהנמן אהב מאוד לראות בבנין הארץ וגם כשהתקרבו הגרמנים לארץ וכולם פחדו, הוא היה עסוק בהקמת מוסדות באומרו כל הזמן שבארץ ישראל תהא פליטה ככתוב ובהר ציון יהיה פליטה - תובנה זו מסתמא שמעה אצל החפץ חיים כשלמד אצלו בישיבת ראדין, וזו הסיבה שפסוק זה כתוב על הבנין של 'כולל פוניביז'. הרב מאיר בר אילן הנזכר לעיל היה אחד הנואמים החשובים בטקס הנחת אבן הפינה לישיבת פוניביז' - עצם זה שדבר זה נשמע בזמנינו דמיוני, ממחיש לנו כמה התרחקו החרדים מהדתיים לאומים עם השנים. היו חרדים שעסקו בבניית ישובים, ופתח תקוה - 'אם המושבות' הוקמה הרבה לפני קום המדינה על ידי חרדים בתמיכתו של מהרי"ל דיסקין שהיה גר בירושלים.

הציונות הדתית מאז הקמתה - עזבה את דרך החרדים שגדלה בה ועברה שינוי אחר שינוי על ידי הוגי דעות שקמו בתוכה. מחמת שהיא דגלה בלעלות לארץ ולבנות ולעבוד יחד עם תורה, היא נאלצה להתמודד עם סלילת מסלול חדש וקשה, והוגי דעות שהיו בתוכה נאלצו להחליט על עצם המסלול כיצד הוא יהיה. עם הזמן היא החליפה מלבושיה ועברה לכיפות סרוגות - מוצר חדש שהמציאה, וכן החלו להקל קצת בעניני תערובת גברים ונשים ועוד כמה שינויים שנכנסו אליה עם הזמן - אך כשהוקמה לא הוקמה על דעת כן, היא הוקמה על

---

[1] דברים אלו נכתבו על ידי מחבר ספר אור חדש – הרחבת הבית יוסף לאורך כל הבית יוסף, על ידי ראשונים שלא נזכרו בבית יוסף, וניתן לקבל מהדורה דיגיטלית של הספר על ידי בקשה במייל – A0583234688@GMAIL.COM

כמו כן ניתן לקבל מקבץ מאמרי הגות במייל.

דעת לעמוד על קוצו של י' ולדקדק בהלכה ממש, אלא שעברה ועוברת שינויים כל הזמן. בזמנינו חודרים ספרי חסידות אל חלק מהציבור הדתי לאומי, ויש גם דתיים לאומים שמאלניים שמרחמים על הערבים - דבר זה - שהוא כעין פרדוקס - יסודו מראש הישיבה של ישיבת הר עציון בגוש עציון - הרב יהודה עמיטל. כך הם עוברים שינויים רבים ומתפלגים חציים אל החילון וחציים אל כעין חרדיות - כגון ישיבת הר המור של הרב טאו - אלו של מפלגת נועם לישראל. אצלם לומדים תורה בלי צבא ומתחתנים ולאחר מכן בגיל עשרים ושש בערך הולכים לצבא לתשעה חודשים בלבד!

על כל פנים כשאומרים ציונות דתית, או מזרחי, יש לדון היטב למה מתכוונים, האם לתחילת התנועה או למה שהיא בזמנינו, ואם מתכוונים על מה שהיא בזמנינו יש להבחין לאיזה חלק מתוכה מתכוונים. המושג נעשה כמעט חלול כי הוא כולל בתוכו קשת רחבה מאוד. יש האומרים בלעג שבתחילה הם היו 'דור הכיפות השחורות' ולאחר מכן 'דור הכיפות הסרוגות' וכיום 'דור הכיפות הזרוקות' - אולם אין להכליל אלא מדובר בקבוצה עם זרמים רבים המשתנים כל העת, לעיתים לרעה ולעיתים לטובה.